EDUSKUNNAN ULKOASIAINVALIOKUNTA 8.10.2024

HE 109/2024 vp, HALLITUKSEN ESITYS EDUSKUNNALLE VALTION TALOUSARVIOKSI VUODELLE 2025; Ulkoministeriön pääluokka

- Ulkoministeriön pääluokkaan 24. esitetään vuodelle 2025 yhteensä 1,200 miljardia euroa; vähennystä verrattuna vuoden 2024 talousarvioon on 89,75 miljoonaa euroa (-7 %).
- Pääluokan määrärahoista ulkoasiainhallinnon osuus on 23 %, kriisinhallinnan 7 %, kansainvälisen kehitysyhteistyön 56 % ja muiden menojen 14 %.
- Osana hallituksen lisätoimia valtiontalouden sopeuttamiseksi hallinnonalalle on kohdistettu yhteensä 115 miljoonan euron lisäsäästöt vuodelle 2025. Valtioneuvoston kevään 2024 kehyspäätöksessä ulkoasiainhallinnonalalle osoitetut säästöt on kohdennettu toimintamenoihin, talonrakennuksiin, kehitysyhteistyöhön, siviilikriisihallintaan, Itämeren, Barentsin ja arktisen alueen yhteistyöhön sekä hallinnonalan vapaaehtoisiin rahoitusosuuksiin kansainvälisille organisaatioille.
- Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikan tärkeimpinä päämäärinä on turvata Suomen itsenäisyys ja alueellinen koskemattomuus, estää Suomen joutuminen alueelliseen konfliktiin ja taata suomalaisten turvallisuus ja hyvinvointi. Ulko- ja turvallisuuspolitiikan perustana ovat oikeusvaltioperiaate, ihmisoikeudet, tasa-arvo ja demokratia. Euroopan unioni ja puolustusliitto Nato muodostavat Suomen ulkopolitiikan yhteistyövaraisen ytimen.

24.01.01 Toimintamenot

- Ulkoasiainhallinnon toimintamenoihin esitetään 250,2 milj. euroa, vähennystä verrattuna vuoden 2024 talousarvioon on 5,7 milj. euroa.
- Toimintamenoihin on kohdennettu viiden miljoonan euron säästövelvoite, joka kohdennetaan pääasiassa ministeriön Suomen toimintoihin. Säästövelvoite ei nykyarvioiden mukaan johda irtisanomisiin tai lomautuksiin.
- Suomen edustustoverkko kattaa 92 edustustoa, joissa lähetettyä henkilökuntaa on 89 toimipisteessä (ei toiminnassa: DAM, KAB).
- Edustustojen menoihin on vuonna 2025 varattu talousarviossa yhteensä 151,8 milj. euroa, ml. edustustojen henkilöstön palkkaus- ja muut henkilöstömenot.
- Hallituskauden aikana viedään läpi UH-uudistus, joka tukee uutta ulko- ja turvallisuuspolitiikan aikakautta.
- Hallitusohjelman mukaisesti Team Finland -verkoston toimintaa ja johtamista uudistetaan yhteistyössä elinkeinoelämän kanssa tukemaan Suomen strategisia intressejä. Tässä yhteydessä Business Finlandin ulkomaantoiminnot yhdistetään ulkoasiainhallintoon. Päätöksen taustalla on kaupan ja vienninedistämisen merkityksen kasvu, sekä kaupan ja geopolitiikan kytkeytyminen toisiinsa yhä tiukemmin. Kun kansainvälisten suhteiden ja markkinoiden tuntemus sekä liiketoimintaosaaminen yhdistetään, suomalaiset yritykset saavat entistä selkeämpää ja tehokkaampaa palvelua kansainvälistymisen ja viennin kasvattamiseen.
- Suomi toimii vuonna 2025 Euroopan turvallisuus- ja yhteistyöjärjestön (Etyj) ja Pohjoismaiden ministerineuvoston puheenjohtajana sekä Pohjoismaiden N5-yhteistyöryhmän puheenjohtajana.

- Kipupisteet: Edustustoverkon rahoituksen ja riittävien resurssien turvaaminen myös jatkossa, kasvavat turvallisuusuhat, ml. tietoturva, ja niiden aiheuttamat menot edustustoissa.

24.01.74 Talonrakennukset

- Vuodelle 2025 esitetään 6,0 miljoonan euron määrärahaa.
- Määrärahassa on otettu huomioon 2,0 miljoonan euron vähennys hallituksen kevään kehyspäätöksen mukaisesti.

- Kipupiste: Ulkomailla sijaitsevien kiinteistöjen korjausvelka kasvaa edelleen.

24.10.20 Suomalaisten kriisinhallintajoukkojen ylläpitomenot

- Ulkoministeriön pääluokassa menoihin esitetään 53,1 miljoonaa euroa (UM + PLM yhteensä 118,0 miljoonaa euroa vuonna 2025).
- Operaatioissa toimivan henkilöstön määrän arvioidaan vuonna 2025 olevan enimmillään noin 450 sotilasta.
- Osallistuminen YK:n UNIFIL-operaatioon Libanonissa on Suomen suurin joukkokokonaisuus noin 200 sotilaalla. Muita suuria joukkokokonaisuuksia on Irakissa ja Kosovossa. Suomi osallistuu lisäksi merkittävällä panoksella koulutustuen antamiseen Ukrainan asevoimille EUMAM Ukraine -koulutusoperaation kautta.

- Kipupiste: Momentilla on ns. varalla olo -rahaa vain 179 000 euroa vuonna 2025. Mahdolliset päätökset Suomen osallistumisesti uusiin operaatioihin tai nykyisten operaatioiden kasvattamiseen vaativat lisätalousarviokäsittelyn.

24.10.21 Siviilihenkilöstön osallistuminen kriisinhallintaan

- Siviilikriisihallintaan esitetään 17,5 miljoonaa euroa; momentille on kohdistettu 2 miljoonan euron säästö.
- Leikatulla siviilikriisinhallinnan määrärahalla voidaan lähettää operaatioihin noin 130 asiantuntijaa, mikä on 10 asiantuntijaa vähemmän kuin vuonna 2024.
- Suurin osa Suomen siviilikriisinhallintaosallistumisesta suuntautuu EU:n operaatioihin.
- Ukrainan tukeminen ja maan turvallisuussektorin vahvistaminen siviilikriisinhallinnan kautta on Suomelle ensisijaista. Ukrainan lisäksi Suomi pitää yllä vahvaa osallistumista Georgiassa, Armeniassa, Kosovossa ja Moldovassa.
- Lähes puolet Suomen siviilikriisinhallinta-asiantuntijoista on naisia.

24.10.66 Rauhanvälitys

- Rauhanvälitykseen esitetään 3,9 miljoonaa euroa.
- Ulkoministeriön omat rauhanvälitysaloitteet täydentävät Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa sekä kahdenvälisiä suhteita. Toiminta keskittyy erityisesti Länsi-Balkanille, Lähi-idän alueelle ja Afrikan sarveen
- Naisten ja nuorten merkityksellistä osallistumista rauhanprosesseihin edistetään eri tavoin ja aktiivista tukea naisrauhanvälittäjäverkostoille jatketaan. Tuki uskonnollisten ja perinteisten vaikuttajien verkostolle on tärkeä osa Suomen rauhanvälitystoimintaa, mitä johtaa temaattinen johtava asiantuntija. Suomen vesidiplomatiatoimintaa on kehitetty järjestelmällisesti ja kansainvälinen kysyntä Suomen osaamiselle on kasvanut merkittävästi.
- Määrärahaa käytetään noin 75 % osalta julkisen kehitysyhteistyön (ODA) kriteerien mukaisesti.

Kehitysyhteistyö

- Kehityspolitiikan painopisteitä ovat naisten ja tyttöjen aseman, itsemääräämisoikeuden sekä seksuaali- ja lisääntymisterveyden vahvistaminen, joka on keskeistä myös väestönkasvun hillinnässä, sekä koulutus ja ilmastotoimet.

- Suomi ajaa tavoitteitaan myös EU:n kehityspolitiikassa, kansainvälisissä kehitysrahoituslaitoksissa ja YK-järjestöissä. Suomi edistää tehokkaasti suomalaisten yritysten osallistumista EU:n Global Gateway -aloitteen puitteissa rahoitettaviin investointihankkeisiin.
- Suomalaisten yritysten toimintamahdollisuuksia kehitysmaissa sekä yritysten edellytyksiä hakea rahoitusta YK:lta, EU:lta ja kehitysrahoituslaitoksilta edistetään ja lisätään suomalaisten yritysten hyödyntämistä kehitysyhteistyössä ja kehityssijoituksissa. Kehitysrahoituksen eri muodot täydentävät toisiaan. Tuloksellisen kehityspolitiikan saavuttamiseksi tarvitaan sekä lahjamuotoista että laina- ja sijoitusmuotoista kehitysrahoitusta.
- Kansainvälisten taloussuhteiden ja kehitysyhteistyön selonteon mukaisesti kehitysyhteistyössä keskitytään yhä enemmän kauppaa tukevaan kehitysyhteistyörahoitukseen. Suomi edistää molempia osapuolia hyödyttäviä kaupallisia mahdollisuuksia kehittyvien maiden kanssa.
- Suomen kehitysyhteistyö ehdollistetaan omien kansalaisten vastaanottamiselle ja kansainvälisen sääntöperusteisen järjestyksen tukemiselle. Suomi ei jaa kehitysapua hallinnoille tai toimijoille, jotka tukevat Venäjän hyökkäyssotaa. Kehitysyhteistyövarojen käyttöä valvotaan tehokkaasti. Mikäli väärinkäytöksiä havaitaan, tämä johtaa tuen leikkaamiseen tai lakkauttamiseen ja mahdollisuuksien mukaan takaisinperintään.
- Suomen julkisen kehitysyhteistyön arvioidaan olevan kokonaisuudessaan yhteensä 1,064 miljardia euroa. Valtion arvioidaan kohdistavan kehitysyhteistyöhön noin 0,36 prosenttia bruttokansantulosta vuonna 2025.
- Kevään 2024 kehyspäätöksessä vähennettiin lisäsäästöinä 95 milj. euroa varsinaisen kehitysyhteistyön määrärahasta momentilta 24.30.66 ja 5 milj. euroa Finnfundin pääoman korottamisesta momentilta 24.30.88.

- Kipupiste: hallituskauden leikkaukset ovat vaikuttaneet merkittävästi ulkoministeriön hallinnoiman varsinaisen kehitysyhteistyömäärärahojen suunnitteluun. Suomen mahdollisuudet saavuttaa kansainvälinen sitoumus kohdentaa 0,7% BKTL:sta kehitysyhteistyöhön on entistä epätodennäköisempää saavuttaa.

24.30.66 Varsinainen kehitysyhteistyö

- Ulkoministeriön hallinnoimaan varsinaiseen kehitysyhteistyöhön ehdotetaan myönnettäväksi 534 miljoonaa euroa määrärahaa ja 626 miljoonaa euron sitoumusvaltuuksia, jotka tuovat ennustettavuutta menoihin vuoden 2025 jälkeisille vuosille.
- Suomen kehitysyhteistyön painopistettä siirretään pois kahdenvälisistä valtioiden välisistä maaohjelmista kotimaisten kansalaisjärjestöjen kehitysyhteistyöhön.
- Kansalaisjärjestöjen kehitysyhteistyön käyttösuunnitelmakohdan osuus nousee yli 18 prosenttiin vuonna 2025.
- Suomi jatkaa humanitaarisen avun antamista painottaen kaikkein haavoittuvimpien auttamista
- Keskeisten YK-järjestöjen tukea jatketaan, joista suurimmat YK:n väestörahasto UNFPA, tasa-arvojärjestö UN Women ja lastenrahasto UNICEF.
- Huolimatta kehitysyhteistyön leikkauksista yksityisen sektorin suomalaisyrityksille kohdennetusta rahoituksesta ei leikata.

24.30.67 Demokratia- ja oikeusvaltiotuki

- Demokratia- ja oikeusvaltiotukeen esitetään noin 2,954 miljoonaa euroa.
- Määrärahaa saa käyttää valtionavustusten maksamiseen ulkoministeriön toimialaan liittyville demokratia- ja oikeusvaltiokehitystä edistäville toimijoille kuten esim. Demo Finlandille ja Helsingin yliopiston yhteyteen perustetulle Oikeusvaltiokeskukselle.

24.30.68 Kehitysyhteistyön yhteistoimintahankkeet

- Kehitysyhteistyön yhteistoimintahankkeiden menojen budjetointia varten esitetään perustettavaksi uusi momentti, jonka määrärahaksi esitetään 14,081 milj. euroa.

- Ulkoministeriön hallinnoiman EU komission yhteistyöhankkeiden määrä on voimakkaassa kasvussa (vertaa 2024 volyymi 6,9 milj. euroa).
- Määrärahaa saa käyttää ministeriön ja muiden kehitysyhteistyön avunantajamaiden ministeriöiden, edustustojen tai virastojen sekä ODA-kelpoisten kansainvälisten järjestöjen ja Euroopan unionin toimielinten yhteistoimintahankkeiden menojen maksamiseen niistä saatujen tulojen puitteissa.

24.30.69 Tuki Ukrainalle

- Ukraina on hallituskaudella Suomen suurin kehitysyhteistyön kohde.
- Tuki Ukrainalle -momentille ehdotetaan yhteensä 47,276 miljoonaa euroa.
- Myös Ukrainaan kohdennetaan merkittävästi humanitaarista apua, lähtökohtaisesti noin 20 miljoonaa euroa vuodessa.

24.30.88 Finnfundin pääoman korottaminen

- Momentille esitetään 5,0 milj. euroa uusien osakkeiden merkitsemiseen.
- Lisäsäästöinä vuoden 2024 kehyspäätöksessä määrärahasta on vähennetty 5,0 milj. euroa.
- Määräraha on kehyksen ulkopuolinen.

24.30.89 Kehityspoliittiset lainat ja sijoitukset

- Kehittyvien maiden tukemista laina- ja sijoitusmuotoisella kehitysyhteistyörahoituksella ehdotetaan jatkettavaksi 68,73 miljoonalla eurolla.
- Määrärahaa saa käyttää finanssisijoituksiin osana Suomen kehitysyhteistyötä.
- Määräraha on tarkoitus käyttää kohteisiin, jotka kansantalouden tilinpidossa eivät lisää valtiontalouden alijäämää ja joilla on palaumaodote.
- Määräraha on kehyksen ulkopuolinen.

24.90.68 Itämeren, Barentsin ja arktisen alueen yhteistyö – poistetaan talousarviosta

- Osana hallituksen lisätoimia valtiontalouden sopeuttamiseksi esitetään Itämeren, Barentsin ja arktisen alueen yhteistyöhön osoitettujen määrärahojen poistamista talousarviosta.
- Jo aloitetut hankkeet viedään loppuun nykyrahoituksen turvin.

24.90.23 Etyj-puheenjohtajuus

- Momentille esitetään 10,1 miljoonaa euroa. Toimintamenolisäysten kanssa Etyj-puheenjohtajuuteen esitetään yhteensä noin 12 milj. euroa
- Määrärahasta maksetaan keskitetysti Etyj-puheenjohtajuudesta aiheutuvat menot, kuten henkilöstömenot ja matkat sekä lisätilojen vuokramenot. Lisäksi momentilta maksetaan Etyj-puheenjohtajuuskauteen liittyvien kokousten ja muiden tilaisuuksien järjestelyjen suunnittelusta ja toteutuksesta aiheutuvat menot.

24.90.50 Eräät valtionavut

- Hallituksen budjettiriihessä päätettiin talousarvioesityksessä esittää momentin 24.90.50 Eräät valtionavut ulko-ja turvallisuuspoliittisiin valtionavustuksiin 1,0 miljoonaa euroa.
- Myönnettävien valtionavustusten tulee liittyä hallitusohjelman ulko- ja turvallisuuspoliittisiin linjauksiin ja Suomen kansainvälisiin sitoumuksiin sekä yleisesti ulkoministeriön toimialaan.
- Valtionavustuksista järjestetään erillinen hakukierros syksyllä 2024.

24.90.66 Eräät jäsenmaksut ja rahoitusosuudet

- Jäsenmaksuihin ja rahoitusosuuksiin esitetään 163,3 miljoonaa euroa.
- Määrärahaan on kohdennettu 4,5 miljoonan euron lisäsäästö, joka on talousarvioesityksessä kohdennettu Suomen vapaaehtoisrahoitukseen eri kansainvälisille organisaatioille.
- Määrärahaa saa käyttää ulkoministeriön toimialaan liittyvien järjestöjen jäsenmaksujen ja vapaaehtoisten rahoitusavustusten maksamiseen.
- Suurin osa määrärahasta kohdistuu Suomen maksuosuuksiin EU:lle, yhteensä noin 66 miljoonaa euroa. Maksuosuuksiin YK:lle esitetään yhteensä noin 40 miljoonaa euroa ja maksuosuuksiin Natolle noin 11 miljoonaa euroa.

- Kipupiste: Kurssimuutokset vaikuttavat huomattavasti momentin määrärahatarpeeseen, sillä maksujen kokonaissummasta merkittävä osa on dollaripohjaista. Lisäksi EU:n mahdolliset päätökset Euroopan rauhanrahastosta voivat lisätä momentin määrärahatarvetta.

12.24.99 Ulkoministeriön hallinnonalan tulot

- Ulkoministeriön hallinnonalalle arvioidaan kertyvän 32,4 miljoonaa euroa sellaisia tuloja, jotka eivät sisälly ministeriön toimintamenoihin.
- Tulot kertyvät hallinnonalan viisumien käsittelymaksuista, kansainvälisten järjestöjen jäsenmaksujen ja maksuosuuksien sekä kehitysavun palautuksista, YK:n sotilaallisesta kriisinhallinnasta maksamista palkkausmenokorvauksista, konsulisuojeludirektiivin (EU) 2015/637 johdosta toisilta jäsenvaltioilta mahdollisesti saatavista korvauksista, sekä muista tuloista, joita ei ole nettoutettu hallinnonalan menomomenteille.